

Verlichting niet beschikbaar was. Elliot spreekt ook over de mogelijkheid om zich niet tot één, maar tot meerdere tradities te verhouden. Daarmee reactiveert hij misschien wel een van de belangrijkste leerstukken, die in de puristische, eenduidige modernismen van de twintigste eeuw verloren is gegaan: het principe van radicale kruisbestuiving.

Uit dit perspectief komt een andere houding naar voren. In het weefsel van tradities en moderniteiten worden voortdurend draden of strengen opgeraapt. Ze veranderen van richting, ze muteren (zoals bij elke kruisbestuiving), veranderen onherkenbaar om vervolgens weer te worden opgepakt, *in tempore non suspecto*. Elke these draagt ook haar antithese in zich – en de erfenis van de eigen ontstaansgeschiedenis. Het weefsel is oneindig, het breidt zich uit en wordt dikker; het ontwikkelt knopen en dunne plekken. Soms is het weefsel gescheurd of met geweld onderbroken. Tegen de draad in weven kan dan nodig zijn. De veranderende kleuren van de draden vangen het Janusgezicht van elke traditie, die ooit modern is geweest en dat misschien weer kan worden. Het door elkaar vlechten van moderniteiten en tradities, zowel van tradities van moderniteit als van de actualisering van traditie, geeft het weefsel de stevigheid van het historische heden en het heden van het verleden.

Unravelling Modernity

It takes earnestness to be a man and diligence to make a genius.

Nikolaus Pevsner¹

Without a language, we cannot speak. What is more, it is language that 'speaks us', in the sense that it provides the instruments of communication without which it would be impossible even to work out our thoughts.

Bruno Zevi²

The history of modern architecture is fundamentally associated with its historians. From Nikolaus Pevsner to Leonardo Benevolo and from Sigfried Giedion to Kenneth Frampton, historians have tried to grasp the architecture of their time, while actively contributing to its construction. Retrospectively, several consecutive 'generations' of books can be discerned, spanning from the interwar period to the extended 1960s and from the early 1980s to the turn of the century. While these historical accounts have contributed to modern architecture's identification, definition and codification, they were also the result of a handful of (Eurocentric white male) writers carving out positions for themselves.³ While numerous authors have contributed to this history of modern architecture and urban design – we might think of the contributions by Sybil Moholy-Nagy, Nancy Stieber, Eve Blau, Gwendolyn Wright, Janet Abu Lughod, Beatriz Colomina, Hilde Heynen or Maristella Casciato, the historical accounts of their male colleagues have made it – up until now – far more often into anthologies of twentieth-century architecture or other historical overviews. How should the efforts of these historians be interpreted and their body of work be evaluated? How were the stories of the Modern Movement given a structure? And how 'historical' were their writings, when we situate the authors in their privileged or tragic trajectories and/or in their proximity to some of the protagonists of the Modern Movement? In light of these trajectories, the history of modern architecture can be observed as an (ideological) construction that unfolds over time. This article is an attempt to comprehend this history as it can be revisited in these historical accounts.

Generations

In the early decades of the twentieth century, several young art historians (and to some extent certain architects) began the process of identifying modern architecture. While they tried to grasp its origins and assembled proof in order to construct criteria, they explored what 'modernity' would do (or had done) to architecture. One thinks of German architect and art historian Adolf Behne's *Der moderne Zweckbau* (1926), German architect Adolf Platz's *Die Baukunst der neuesten Zeit* (1927), Swiss art historian Sigfried Giedion's *Bauen in Frankreich* (1928) and German architect and urban planner Bruno Taut's *Die neue Baukunst in Europa und Amerika* (1929). Slightly later, in 1935, J.J.P. Oud contributed to the genre with his *Nieuwe Bouwkunst in Holland en Europa*, and Alberto Sartoris published similar overviews of Italian modern architecture in 1935 and 1940.

These initial attempts to seize the 'new architecture' and its relation to a changing society were followed rapidly by a second series of books that unfolded and reflected on modernity within the architectural realm:

¹ Susie Harries, *Nikolaus Pevsner: The Life* (London: Pimlico, 2011).

² Bruno Zevi, *The Modern Language of Architecture* (Seattle: University of Washington Press, 1978 [1973]), 3.

³ See also: Anthony Vidler, *Histories of the Immediate Present: Inventing Architectural Modernism* (Cambridge, MA: MIT Press, 2008); Panayotis Tournikiotis, *The Historiography of Modern Architecture* (Cambridge, MA: MIT Press, 1999).

Moderniteit ontrafeld

IJver maakt de man; toewijding het genie.

Nikolaus Pevsner¹

Zonder taal kunnen wij niet spreken. Sterker nog, de taal 'spreekt ons', in de zin dat taal ons de communicatiemiddelen verschaft zonder welke we niet eens gedachten zouden kunnen vormen.

Bruno Zevi²

De geschiedenis van de moderne architectuur is onlosmakelijk verbonden met haar historici. Van Nikolaus Pevsner tot Leonardo Benevolo en van Sigfried Giedion tot Kenneth Frampton – probeerden geschiedschrijvers de architectuur van hun eigen tijd te vatten, terwijl ze intussen actief bijdroegen aan haar totstandkoming. Terugkijkend zijn er in de perioden van het interbellum tot de late jaren 1960 en van de vroege jaren 1980 tot de eeuwwisseling, verschillende generaties geschiedenisboeken te onderscheiden. Deze historische uiteenzettingen, die hebben bijgedragen aan de identiteit, definitie en codificatie van de moderne architectuur, waren veelal het product van een handvol schrijvers die al doende hun eigen posities uitbouwden.³ Hoewel talrijke auteurs aan de geschiedenis van de moderne architectuur en stedenbouw hebben bijgedragen – denk aan Sybil Moholy-Nagy, Nancy Stieber, Eve Blau, Gwendolyn Wright, Janet Abu Lughod, Beatriz Colomina, Hilde Heynen of Maristella Casciato – zijn het (tot nu toe) vooral de historische getuigenissen van hun mannelijke collega's geweest, die werden opgenomen in de verschillende bloemlezingen van de twintigste-eeuwse architectuur en andere historische overzichtswerken. Hoe kunnen we de inspanningen van deze historici interpreteren en hun oeuvre evalueren? Wat structureerde de verhalen van de Moderne Beweging? En hoe 'historisch' waren hun teksten, wanneer we de auteurs situeren in hun bevoorrechte of tragische posities en/of hun nabijheid tot bepaalde protagonisten van de Moderne Beweging? In het licht van deze trajecten kan men de geschiedenis van de moderne architectuur beschouwen als een (ideologische) constructie die zich in de loop der tijd ontvouwt. Dit artikel beoogt deze geschiedenis te doorgronden zoals ze in deze beschouwingen kan worden teruggevonden.

Generaties

In de eerste decennia van de twintigste eeuw begonnen verschillende jonge kunsthistorici (en tot op zekere hoogte ook bepaalde architecten) met het identificeren van de moderne architectuur. Terwijl zij probeerden de oorsprong ervan te begrijpen en bewijzen verzamelden om criteria op te kunnen stellen, onderzochten ze wat de 'moderniteit' voor de architectuur betekende (of had betekend). Denk aan *Der moderne Zweckbau* (1926) van de Duitse architect en kunsthistoricus Adolf Behne, *Die Baukunst der neuesten Zeit* (1927) van de Duitse architect Adolf Platz, *Bauen in Frankreich* (1928) van de Zwitserse kunsthistoricus Sigfried Giedion en *Die neue Baukunst in Europa und Amerika* (1929) van de Duitse architect en stedenbouwkundige Bruno Taut. Iets later, in 1935, leverde J.J.P. Oud een bijdrage aan het genre met zijn *Nieuwe Bouwkunst in Holland en Europa*, en in 1935 en 1940 publiceerde Alberto Sartoris soortgelijke overzichten van de Italiaanse moderne architectuur.

¹ Susie Harries, *Nikolaus Pevsner: The Life* (Londen: Pimlico, 2011).

² Bruno Zevi, *The Modern Language of Architecture* (Seattle: University of Washington Press, 1978 [1973]), 3.

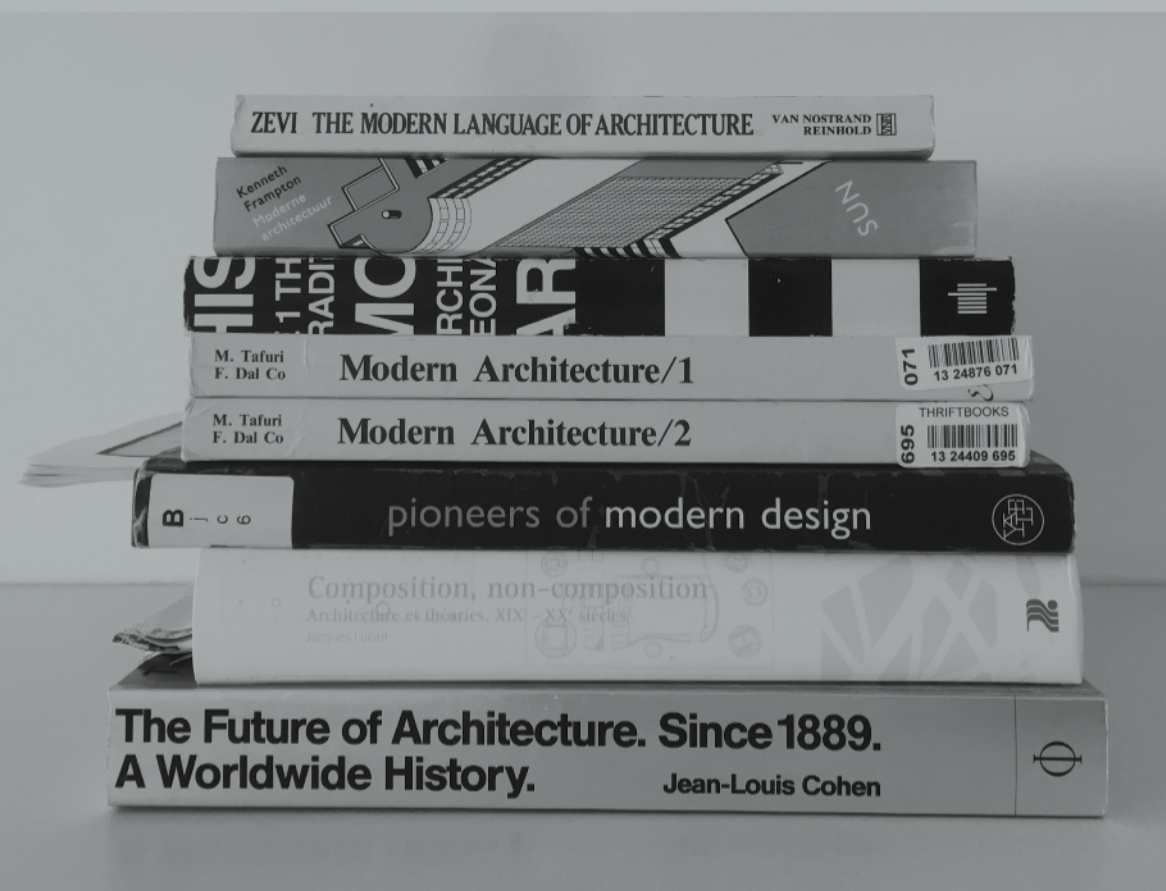
³ Zie ook: Anthony Vidler, *Histories of the Immediate Present: Inventing Architectural Modernism* (Cambridge, MA: MIT Press, 2008); Panayotis Tournikiotis, *The Historiography of Modern Architecture* (Cambridge, MA: MIT Press, 1999).

Henry-Russell Hitchcock's *Modern Architecture: Romanticism and Reintegration* (1929), Austrian art historian Emil Kaufmann's *Von Ledoux bis Le Corbusier, Ursprung und Entwicklung der Autonomen Architektur* (1933), German-born British art historian Nikolaus Pevsner's *Pioneers of the Modern Movement: From William Morris to Walter Gropius* (1936), and Sigfried Giedion's *Space, Time and Architecture: The Growth of a New Tradition* (1941). These writers took a more reflective stance. It was these art historians who constructed more or less coherent narratives of the origins of modern architecture, its pioneers and its development from the mid-nineteenth century to the period between the wars. It was also these historians who wrote modern architecture 'into' history. Their 'historical constructs' – as architecture historian Panayotis Tournikiotis called them, placed 'the foundations for the architecture of the future in a historical interpretation of the present and the recent past'.⁴ Proposing a historical interpretation of an architecture that was itself contemporaneous with the writing of the text, their contributions would be understood as forms of operative history.⁵

A third series of books arrived in parallel to the revised and extended editions of the previous ones. While Pevsner and Giedion revised and expanded their *Pioneers of the Modern Movement* (1949 and 1960) and *Space, Time and Architecture* (1949 and 1954), Italian architect and historian Bruno Zevi published his *Storia dell'architettura moderna* (1951), Leonardo Benevolo his *Storia dell'architettura moderna* (1960) and Reyner Banham his *Theory and Design in the First Machine Age* (1960). A decade and a half later, they were followed by Michel Ragon's *Histoire mondiale de l'architecture et de l'urbanisme modernes* (1971-1978), Bruno Zevi's *Il linguaggio moderno dell'architettura* (1973) and Charles Jencks's, *Modern*

⁴ Tournikiotis, *Ibid.*, 4.

⁵ Italian historian Manfredo Tafuri had suggested a distinction between 'true' history and 'operative' criticism early on. Tafuri defined operative criticism as 'an analysis of architecture (or of the arts in general) that, instead of an abstract survey, has as its object the planning of a precise poetical tendency, anticipated in its structures and derived from historical analyses programmatically distorted and finalized.' See: Manfredo Tafuri, *Theories and History of Architecture* (London: Granada, 1980 [1968]), 141.

Om deze vroege pogingen om de 'nieuwe architectuur' en haar relatie tot de veranderende maatschappij te begrijpen, volgde al snel een tweede reeks boeken die de rol van de moderniteit in de architectuur blootlegden en belichtten: *Modern Architecture: Romanticism and Reintegration* (1929) van Henry-Russell Hitchcock, *Von Ledoux bis Le Corbusier, Ursprung und Entwicklung der Autonomen Architektur* (1933) van de Oostenrijkse kunsthistoricus Emil Kaufmann, *Pioneers of the Modern Movement: From William Morris to Walter Gropius* (1936) van de in Duitsland geboren Britse kunsthistoricus Nikolaus Pevsner en *Space, Time and Architecture: The Growth of a New Tradition* (1941) van Sigfried Giedion. Deze auteurs namen een meer beschouwend standpunt in. Zij stelden min of meer samenhangende narratieven samen over de oorsprong van de moderne architectuur – de pioniers en ontwikkeling vanaf het midden van de negentiende eeuw tot aan het interbellum. Het waren deze historici die de moderne architectuur de geschiedenis 'in' schreven. Hun 'historische constructies', zoals de architectuurhistoricus Panayotis Tournikiotis het noemde, legden 'de fundamenten voor de architectuur van de toekomst in een historische interpretatie van het heden en het recente verleden'.⁴ Omdat zij historische interpretaties gaven van een architectuur die zich voltrok tijdens het schrijven van de tekst, werden hun bijdragen opgevat als een vorm van operatieve geschiedschrijving.⁵

Parallel aan de publicatie van de herziene en uitgebreide edities van bovengenoemde werken verscheen er een derde reeks boeken. Terwijl Pevsner en Giedion hun *Pioneers of the Modern Movement* (1949 en 1960) en *Space, Time and Architecture* (1949 en 1954) herzagden en uitbreidden, publiceerde de Italiaanse architect en historicus Bruno Zevi zijn *Storia dell'architettura moderna* (1951), Leonardo Benevolo zijn *Storia*

⁴ Tournikiotis, *ibid.*, 4.

⁵ De Italiaanse historicus Manfredo Tafuri stelde al in een vroeg stadium voor een onderscheid te maken tussen 'ware geschiedenis' en 'operatieve kritiek'. Tafuri definieerde 'operatieve kritiek' als 'een analyse van de architectuur (of van de kunst in het algemeen) die niet de productie van een abstract overzicht tot doel had, maar het uitzetten van een bepaalde poëtische lijn die was voorzien in haar structuren en afgeleid van programmatisch gevormde en afgeronde historische analyses.' Zie: Manfredo Tafuri, *Theories and History of Architecture* (Londen: Granada, 1980 [1968]), 141.

Movements in Architecture (1973). Manfredo Tafuri and Francesco Dal Co published *Architettura Contemporanea* (1976), Kenneth Frampton *Modern Architecture, a Critical History* (1980) and William Curtis *Modern Architecture since 1900* (1982). While Pevsner, Kaufmann and Giedion had tried to identify the origins of the Modern Movement by constructing its foundations, Ragon, Benevolo, Banham and later Tafuri, Dal Co, Zevi and Frampton offered critical examinations, by revisiting, questioning and expanding the implications of the modern in the architectural realm. The definition of modern architecture was given more nuance, and the complicated relationship between architectural practice and emancipatory social programmes more relief. While these books may have been successful in avoiding the apparent inevitabilities of the previous accounts, most of them continued to reduce the history of architecture to the individual or collective calculations and moves of modern practitioners.⁶

It is not until the latest generation of books that modern architecture is observed from a global perspective. The histories offered among others by Alan Colquhoun with *Modern Architecture* (2002) and Jean-Louis Cohen with *The Future of Architecture since 1889* (2011) no longer defend a single narrative. These books not only pursue the attempts of their predecessors in critically questioning the controlled canon that had been established; they expand the concept of modern architecture through a series of parallel readings. These parallel readings challenge the chronology of the historical account by their multiplication of actors, events and geographical settings and integrate the non-linearity of worldwide historical events into their histories. In doing so, these historians both criticise the previous definitions and codifications of the Modern Movement, and condemn the construction of modern architec-

⁶ These observations came to my attention in discussions with Christoph Grafe while preparing this text.

Sigfried Giedion (1888-1968)

Nikolaus Pevsner (1902-1983)

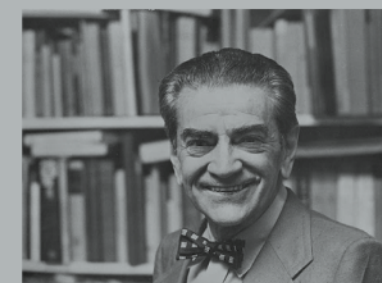
Henry-Russell Hitchcock (1903-1987)

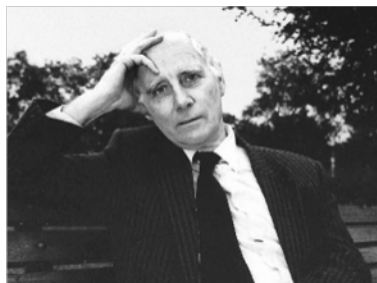
Philip Johnson (1906-2005)

Anatole Kopp (1915-1990)

Bruno Zevi (1918-2000)

Alan Colquhoun (1921-2012)

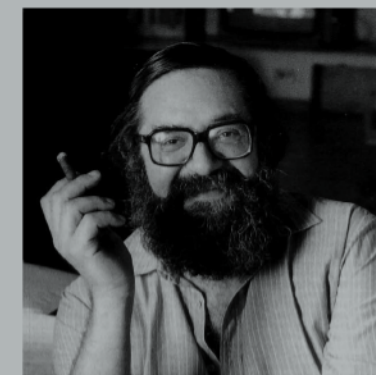
Reyner Banham (1922-1988)

Leonardo Benevolo (1923-2017)

Kenneth Frampton (b. 1930)

Manfredo Tafuri (1935-1994)

Charles Jencks (1939-2019)

dell'architettura moderna (1960) en Reyner Banham zijn *Theory and Design in the First Machine Age* (1960). Vijftien jaar later volgden *Histoire mondiale de l'architecture et de l'urbanisme modernes* (1971-1978) van Michel Ragon, *Il linguaggio moderno dell'architettura* (1973) van Bruno Zevi en *Modern Movements in Architecture* (1973) van Charles Jencks. Manfredo Tafuri en Francesco Dal Co publiceerden hun *Architettura Contemporanea* (1976), Kenneth Frampton bracht *Modern Architecture, a Critical History* (1980) uit en William Curtis *Modern Architecture since 1900* (1982). Terwijl Pevsner, Kaufmann en Giedion nog hadden geprobeerd de oorsprong van de Moderne Beweging op te sporen door de grondslagen ervan te reconstrueren, kwamen Ragon, Benevolo, Banham en later Tafuri, Dal Co, Zevi en Frampton met kritische verkenningen, waarin zij de implicaties van het moderne voor de architectuur opnieuw lazen, in twijfel trokken en uitbreidden. De definitie van de moderne architectuur werd genuanceerder en de ingewikkelde relatie tussen de architectuurpraktijk en op emancipatie gerichte sociale programma's kreeg meer reliëf. Hoewel deze boeken er in sommige gevallen in slaagden de schijnbare onvermijdelijkheid van eerdere publicaties te omzeilen, reduceren de meeste ervan de architectuurgeschiedenis desalniettemin tot de individuele of collectieve verwachtingen en acties van moderne ontwerpers.⁶

De moderne architectuur in mondiaal perspectief komt pas aan bod in de meest recente generatie boeken. De lectuur van onder andere Alan Colquhoun, in *Modern Architecture* (2002), en Jean-Louis Cohen, in *The Future of Architecture since 1889* (2011), vertegenwoordigen niet langer een eenduidig narratief. Deze boeken zetten niet alleen de pogingen van hun voorgangers voort om de bestaande gefixeerde canon kritisch te bediscussiëren, maar breiden ook het concept van de moderne architectuur uit door middel van parallelle lezingen. Zo zetten ze vraagtekens bij de chronologie van eerdere historische interpretaties: ze halen er meer actoren, gebeurtenissen en geografische contexten bij en integreren het niet-lineaire aspect van wereldwijde historische gebeurtenissen in hun verhalen. Deze historici bekritisieren zowel vroegere definities en codificaties van de Moderne Beweging, als de constructie van het narratief van de moderne architectuur. Alan Colquhoun stelt uitdagend dat de Moderne Beweging slechts een tot geschiedenis verworden mythe is, die 'om kritische interpretatie vraagt'.⁷ Jean-Louis Cohen stelt voor een 'geschiedenis van de vele parallelle, overlappende, gelijktijdige geschiedenissen van de moderne architectuur' te schrijven.⁸ Er worden vragen gesteld over de materiële transformatie van de maatschappij en de zoektocht naar rationaliteit in de moderne architectuur, bijvoorbeeld in relatie tot de behoeften van uitgebuite sociale klassen. Hoewel sommige historici er nog steeds van overtuigd zijn dat de Moderne Beweging een heldenrol heeft gespeeld, vertegenwoordigen deze boeken geen eenvoudige gedachtegang of een geschiedenis van pioniers en meesters, maar een geschiedenis van parallelle acties en reacties. Daardoor zijn zij in staat de spanning tussen het ontstaan van de moderne architectuur, haar hoogtepunten en herzieningen in de naoorlogse periode, te beschrijven.

De vier generaties boeken over moderne architectuur die in de lange twintigste eeuw verschenen, zijn vaak geïnterpreteerd als een lineaire verslaglegging van een bepaalde periode; als een verhaal waar elke geschiedenis voortbouwt op de vorige, waarin het verhaal wordt verteld van de 'werkelijk moderne' architectuur. Tournikiotis heeft aangetoond dat de auteurs van de tweede en derde generatie boeken voornamelijk

⁶ Ik werd me bewust van deze opmerkingen toen ik tijdens de voorbereiding van deze tekst sprak met Christoph Grate.

⁷ Alan Colquhoun, *Modern Architecture* (Oxford: Oxford University Press, 2002), 10.

⁸ Jean Louis Cohen, *The Future of Architecture* (Londen: Phaidon, 2011), 011.

ture's narrative. Alan Colquhoun provocatively declares that the Modern Movement was only a myth that became history and 'demands critical interpretation',⁷ while Jean-Louis Cohen proposes a 'history of the many parallel, overlapping, simultaneous histories of modern architecture'.⁸ Questions on the material transformation of society and the search for rationality in modern architecture are, for instance, articulated in relation to the needs of exploited social classes. While some historians maintain a strong belief in the heroic role played by the Modern Movement, these books present a less singular train of thought, less a history of pioneers and masters and more a history of parallel actions and reactions. In doing so, they are capable of articulating the tension between the emergence of modern architecture, its heyday and its revisions in the post-war period.

The four subsequent generations of books on modern architecture that were published in the long twentieth century have often been interpreted as a linear account over time. One in which each history builds on the previous one, narrating the story of a 'truly' modern architecture. As Tournikiotis has shown, the writers of the second and third generations of books were largely art historians. These historians, while stepping outside their disciplinary boundaries and filling the gap between architecture and art history, positioned themselves through their writings. The tragic or prosperous itineraries of historians such as Nikolaus Pevsner, Emil Kaufmann and Bruno Zevi, often interrupted by the Nazi regime and forced emigration, had an effect on their writings.⁹ While Kaufmann and Pevsner were forced to emigrate from Nazi-Germany or occupied Austria, and others were unable to travel, Giedion operated from the Swiss neutral territory that enabled him to accept, in 1938-1939, Gropius's invitation to hold lectures at Harvard, later published as *Space, Time and Architecture*.¹⁰

In light of such individual trajectories, the history of modern architecture can be observed as several interrelated constructions over time that unfold around three recurrent discursive themes: the invention of newness, the construction of unity and the claim of a sociopolitical agenda. Probing into the architects that were presented and those who were left out, into the paradigms used and the ones left unspoken, I will investigate how the historical accounts have followed and (even) claimed these tracks – tracks that structured 'the' story of the Modern Movement.

The Invention of Newness

In their eagerness to define modern architecture and its – alleged or real – break with the past, several historians found a compelling argument in the paradigm of the machine. They observed forms of newness in the rational approach of modern architects and identified technology as quintessential to the architecture of their time. In doing so, they put forward a single motive in what were most probably multiple and even contradicting modernities.

In his *Pioneers of the Modern Movement* (1936), Nikolaus Pevsner positioned the relationship between architecture and the evolving mechanised construction techniques at the heart of what he described as the 'the adventurous achievements of the first pioneers'.¹¹ In his effort to situate the origins of a modern style in the nineteenth century, Pevsner emphasised the works of the nineteenth-century engineers as the

⁷ Alan Colquhoun, *Modern Architecture* (Oxford: Oxford University Press, 2002), 10.

⁸ Jean Louis Cohen, *The Future of Architecture* (London: Phaidon, 2011), 011.

⁹ See also: Harries, *Nikolaus Pevsner*, op. cit. (note 1); Sokratis Georgiadis, *Sigfried Giedion: An Intellectual Biography* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1994). Because of his Jewish heritage, Zevi was forced, for instance, to abandon his studies of architecture in Rome and emigrate from Italy. He studied at the Architectural Association School of Architecture in London, before moving to the United States in 1940 to study at Columbia University and Harvard University.

¹⁰ Eduard F. Sekler, 'Sigfried Giedion at Harvard University', *Studies in the History of Art 35: Symposium Papers XIX: The Architectural Historian in America* (1990), 265-273.

¹¹ Nikolaus Pevsner, *Pioneers of Modern Design* (New Haven/London: Yale University Press, 2005), 147, original publication: *Pioneers of the Modern Movement* (London: Pelican, 1936). See also: Irene Sunwoo, 'Whose Design? MoMA and Pevsner's Pioneers', *Getty Research Journal 2* (2010), 69-82; Alina Payne, 'Review of Nikolaus Pevsner, *Pioneers of Modern Design*', *Harvard Design Magazine* (winter/spring 2002), 66-70; Colin Amery, 'Nikolaus Pevsner's "Pioneers of the Modern Movement", 1936', *The Burlington Magazine* 151/1278 (September 2009), 617-619.

kunsthistorici waren. Deze historici, die buiten hun disciplinaire grenzen traden en de kloof tussen architectuur en kunstgeschiedenis overbruggden, positioneerden zich door middel van hun geschreven stukken. Ook het tragische dan wel voorspoedige levenspad van historici als Nikolaus Pevsner, Emil Kaufmann en Bruno Zevi, dat in veel gevallen werd onderbroken door het nationaal-socialistische regime of gedwongen emigratie, beïnvloedde hun werk.⁹ Terwijl Kaufmann en Pevsner uit respectievelijk nazi-Duitsland en het bezette Oostenrijk moesten emigreren, en anderen helemaal niet in de gelegenheid waren te reizen, opereerde Giedion vanuit het neutrale Zwitserland; dat hem in staat stelde om in 1938-1939 in te gaan op Gropius' uitnodiging om lezingen te geven aan Harvard, die later gepubliceerd werden in het werk *Space, Time and Architecture*.¹⁰

In het licht van deze individuele levenspaden kan men de geschiedenis van de moderne architectuur opvatten als een aantal onderling samenhangende constructies die zich in de loop der tijd ontwikkelen rondom drie terugkerende discursieve thema's: de uitvinding van 'nieuwheid', de constructie van samenhang en het doorvoeren van een sociaal-politieke agenda. Door bekende en minder bekende architecten, impliciete en expliciete paradigma's onder de loep te nemen, onderzoek ik in wat volgt hoe de bovengenoemde historische publicaties deze thema's – die 'het' verhaal van de Moderne Beweging structureerden – volgen en (zelfs) claimen.

De uitvinding van 'nieuwheid'

In hun enthousiasme om de moderne architectuur en haar (vermeende of werkelijke) breuk met het verleden te definiëren, zagen verschillende

⁹ Zie ook: Harries, *Nikolaus Pevsner*, op. cit. (noot 1); Sokratis Georgiadis, *Sigfried Giedion: An Intellectual Biography* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1994). Zevi zag zich vanwege zijn joodse afkomst genoodzaakt zijn architectuurstudie in Rome af te breken en Italië te verlaten. Hij studeerde vervolgens in Londen aan de School of Architecture van de Architectural Association en vertrok in 1940 naar de VS om daar aan de universiteiten van Columbia en Harvard te studeren.

¹⁰ Eduard F. Sekler, 'Sigfried Giedion at Harvard University', *Studies in the History of Art 35: Symposium Papers XIX: The Architectural Historian in America* (1990), 265-273.

'source of our present style'.¹² His book, structured according to seven disciplinary sections, addressed, among other things, developments in iron, cast iron, wrought iron, steel and, towards the end of the nineteenth century, reinforced concrete. These were not merely described in relation to the work of engineers, it was their translation and interpretation into architecture that was put forward. Pevsner's analysis of Auguste and Gustave Perret's rue Franklin 25bis in Paris (1902-1903), for example, in which the use of bare concrete was emphasised, exemplified the work of the Perret brothers in their 'demonstration against all academism'. Or, as Pevsner has put it: 'The façade exhibits the structure to a degree unprecedented in domestic architecture.'¹³ Pevsner became responsible for legitimising the Modern Movement and providing it with a basis of historical authenticity by looking back at the pedigree of Walter Gropius (Bauhaus director from 1919 to 1928) and the International Style. Written only a few years after the 1932 MOMA exhibition, Pevsner's *Pioneers* succeeded in linking the Bauhaus to the German *Werkbund*, to the writings of Hermann Muthesius, and to the work of William Morris and the Arts & Crafts Movement. His historical account derived from his position: the one of an art historian concerned with establishing a provenance of ancestors for contemporary observations.

The paradigm of the machine had also been the focus, five years earlier, of the short pamphlet 'Built to Live In' written by Philip Johnson. Published in 1931 and probably set out to convince the MOMA trustees to hold an international exhibition on modern architecture, the document gave a leading role to technology. Its opening chapter 'What Is Modern Architecture?' situated the 'architecture of the time' in direct relation to a rational and scientific approach: 'Modern architecture does not fight

¹² Pevsner, *Ibid.*, 104.
¹³ *Ibid.*, 147.

